

УДК 007:304:659.3

КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКІ ТЕЛЕПРОГРАМИ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНІ ПРОЕКТИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ТЕЛЕПРОСТОРИ

Оксана КУЛЕШНИК (ПИЩИК)

*Львівська національна академія мистецтв,
викладач кафедри менеджменту мистецтва,
вул. Кубійовича, 38, Львів, Україна, 79011,
тел.: (+38032)76 14 76,
e-mail: sianika@rambler.ru*

З'ясовано специфіку формування сучасного телепростору України, проаналізовано соціокультурні проекти у медіа-просторі, зокрема культурно-мистецькі телепрограми та акцентовано на їх ролі у формуванні сучасного соціокультурного простору.

Ключові слова: телепростір, соціокультурний проект, культурно-мистецькі програми, рейтинг популярності.

Сучасний світ важко уявити без засобів масової комунікації. Ми взаємодіємо з ними щодня і вони значною мірою впливають на наше життя. Медіа сьогодні не обмежуються тим, що зображують світ. Медіа навіть не формують його. Сьогоднішній світ – це і є медіа. Нічого крім медіа в ньому вже немає [7, с. 3].

Інтеграційні процеси, які відбуваються в сучасному світі, потреба читача в отриманні соціокультурної інформації ставлять на перший план засоби масової інформації як джерело найновішої інформації про життя суспільства. У сучасних умовах роль засобів масової інформації полягає не тільки в наданні інформації, а й у виконанні навчальної та виховної функції. Жоден інший засіб масової інформації не зрівняється із телебаченням у своїй переконливості: адже слово і зображення тут працюють на спільну мету [10, с. 61].

Сьогодні телебачення для частини населення, зокрема молоді, є засобом освоєння світу, який може дати як позитивний, так і негативний досвід. Тому вкрай необхідно провести дослідження щодо особливостей формування медіапростору, медіавпливу та ролі культурно-мистецьких програм у формуванні сучасного соціокультурного простору.

Мета статті обумовлена необхідністю вивчення специфіки формування сучасного телепростору України, який коригується так званими рейтингами популярності, дослідити наявність соціокультурних проектів в медіапросторі, зокрема культурно-мистецьких телепрограм та визначити їх роль у формуванні сучасного соціокультурного простору.

Об'єкт дослідження – культурно-мистецькі телепрограми у сучасному українському телепросторі.

Предмет дослідження – важливість соціокультурних медіапроектів у формуванні сучасного соціокультурного простору.

Проблеми інформаційного простору досліджували такі науковці як П. Бурдье, С. Епштейн, В. Іванов та А. Москаленко; специфіку інформаційного суспільства та медіакультури зокрема, їх вплив на соціум аналізували дослідники А. Базен, Р. Барт, Д. Белл, Ж. Бодріяр, М. Маклюєн, Г. Маркузе, Х. Ортега-і-Гассет, Д. Соссюр, Ю. Кристева, К. Леві-Стросс, Е. Тофлер. Також цю проблему досліджували М. Бахтін, Ю. Лотман, М. Ямпольський, Н. Кирилова та інші.

Серед українських науковців відомі праці Б. Потятиника, В. Здоровеги, В. Лизанчука, І. Мащенко, Г. Почепцова, В. Різуна в яких проаналізовані взаємовідносини медіа і влади, вплив медіакультури на особистість. Важливе значення для нашого дослідження має спеціалізоване видання «ТелеКритика» та інтернет-сайти www.media-ecology.org та www.telekritika.ua.

Аналізуючи соціокультурне середовище, зазначимо, що попри економічні та політичні негаразди все ж певні оптимістичні ноти є. Наприклад, розглянемо хоча б музичну фестивальну діяльність останніх років. Не будемо намагатися назвати всі фестивалі, бо не кожен з них мав добру рекламу. Досить популярними серед молоді є такі фестивалі як «Країна мрій», «Шешори», «Тарас Бульба», «Підкамінь». А ще «Печенізьке поле», «Трипільське коло», «Гніздо» та десятки різнопланових музичних збірань – від року до етніки – у багатьох куточках України. Не важливо, до яких саме тем звертаються митці, але вони доводять, що вміють робити якісний продукт, привертають увагу людей і творять навколо своїх ідей середовище.

На думку засновника Центру сучасного мистецтва «Дах» Владислава Троїцького: «Єдине, що може об'єднати Україну, це створення нового культурного продукту, яким ми могли б гордитися [2, с. 1]. Він створив перший в Україні щорічний міжнародний мульти-дисциплінарний фестиваль сучасного мистецтва «ГогольFEST» і сподівається, що саме цей проект об'єднає країну.

Якщо проаналізувати соціокультурну діяльність м. Львова, то його сміливо можна назвати містом фестивалів. Наприклад, візьмемо кінофестивалі (фестивалі документального кіно, тижні кіно («Тиждень французького кіно» тощо), театральні фестивалі, Фестиваль вуличного танцю «Open Street Dance», Фестиваль дитячого читання «Форум видавців – дітям», Фестиваль середньовічної культури «Львів Стародавній», Тиждень актуального мистецтва, Форум видавців у Львові – наймасштабніша літературна подія в Україні, що входить до Франкфуртського календаря найважливіших міжнародних книжкових подій світу, Фестиваль автентичного мистецтва «Веретено», Фестиваль ковальського мистецтва «Залізний Лев» та інші.

Потенціал сучасної української культури очевидний. «Нова Україна може початися з культури. Для цього потрібно лише змінити акценти і підняти суспільну вагу людей, які мають для країни реальне значення. З огляду на природу українців, такий шлях, через культуру і творчість, був би найбільш гармонійним» [1, с. 2].

Досліджуючи специфіку формування українського телепростору зазначимо, що сучасні телеканали ведуть боротьбу за рейтинги, тобто за свого глядача. Спеціальні

дослідження, які організовують телекритики [11], виявили, що найрейтинговішими є серіали, ток-шоу (розважальні, політичні), події спорту (бокс, футбол, олімпійські змагання) і новини.

Для сучасної ситуації в українському телепросторі останнім часом характерна ситуація, коли одна, максимум дві програми, «роблять» рейтинги каналів. Вперше на українському телебаченні це стало «фішкою» каналу «1+1», коли у праймовий час транслювали серіали «Не родись вродливою», «Бідна Настя», «Широка ріка» тощо. Нині інші канали свідомо чи несвідомо використовують цей механізм. Зокрема ТРК «Україна» та «Інтер», останній упродовж понеділка-четверга збільшив показники рейтингу завдяки чотирьом серіям нового серіалу, згодом провал на вихідні, але за результатом усього тижня все ж збільшив на один відсотковий пункт [5].

Результати телеперегляду за 22-й тиждень 2010 року показали, що серіали та бокс підвищили рейтинги «Інтера» й ТРК «України». Рівень телеперегляду знову зріс і головний чинник цього зростання – набір програм від п'ятниці до неділі: бій Кличка, фінал шоу, фінал «Євробачення», футбол, блокбастер... Тут варто зробити акцент на одноразовості таких подій.

Результати телепереглядів засвідчили, що рейтинг понад 50% має розважальне шоу СТБ «Україна має талант» у той час, коли на «Інтері» й ТРК «Україна» йдуть політичні ток-шоу – телеглядачі «переїли» політики на багато місяців уперед і не хочуть знати, що роблять нова влада та опозиція. «5 канал» закритий найбільш рейтингові свої програми – «Я так думаю з Анною Безулик» і «5 копійок» – начебто не знайшовши коштів для їх фінансування [4].

Телекритик Наталія Лигачова зазначає: «Те, що добре для ринку, зовсім не обов'язково добре для суспільства. Великі рейтинги приносять зовсім не просвітницькі проекти, а чорнуху і жовтуху... Фактично, існування української журналістики сьогодні, і перш за все її телевізійного сегменту, опинилося під загрозою перетворення її з фундаменту громадянського суспільства в не більш ніж частину індустрії розваг і піар-технологій» [6, с. 15–16].

Отже, культурно-мистецькі програми не є рейтинговими і відповідно, не займають на провідних телеканалах не провідні місця, і тим паче не виходять у праймовий (19.00–23.00) час. Та все ж вони існують, формують соціокультурний простір і викликають у нашому дослідженні професійний інтерес.

Проведемо класифікацію культурно-мистецьких програм. За жанрами розрізняють культурно-мистецькі програми: музичні, театральні, кіно (документальне), мистецькі, літературні. За віковою аудиторією: дитячі, юнацькі.

Телекритики розробили класифікацію телепрограм за категоріями [9, с. 11]: новини (щоденні новини, коментарі, прогнози погоди); соціально-політичні програми (політичні, соціальні, релігійні, економіка, реклама, дозвілля); пізнавальні програми (навчальні, культура, історія, наука, географія, тварини, мода); музичні програми (балет, опера, класична, народна та легка музика, танці); дитячі програми (дитячі та юнацькі програми); розважальні програми (ігри, вікторини, шоу, концерти, бесіди, гумор); телесеріал; художній фільм.

Як бачимо, телевізійні жанри можуть переходити в різні категорії. Але для нашого дослідження таке перетинання немає особливого значення, бо ми акцентуємо увагу на наявності в телепросторі культурно-мистецьких програм. А також актуальними для нас є час виходу таких програм і рейтинговість.

Важливими для дослідження є також категорія «новин», оскільки вони висвітлюють культурні події, та відіграють провідну роль у формуванні соціокультурного середовища, а також культурно-мистецького телепростору. Однією з переваг, якою наділені новини – це повторюваність і праймчас.

На телебаченні дуже важливий динамізм того, що відбувається. Телебачення перебуває в шаленому темпі, людина постійно перемикає канали туди-сюди. Не всі мають час подивитися, що відбувається у світі. Телебачення – це щохвилинна війна за глядача. Воно нівелює мистецтво. Воно має бути успішним і тому веде боротьбу за рейтинг.

На думку одного з провідних кліпмейкерів України Семена Горова: «Телебачення дуже знижує свій мистецький рівень. А зараз телебачення дедалі більше загрузає в комерційності. Інколи вже не можна провести межу між телебаченням і рекламою, яка на ньому йде. Все наповнюється політичними чи комерційними меседжами» [3, с. 25]. Як зазначають телекритики, сучасне телебачення швидше для продюсера, а не для глядача. Продюсер вирішує, подобається це глядачу чи ні. І так у всьому світі.

Аналізуючи український телепростір, рейтинг каналів, зазначимо, що є два найбільші телеканали, які конкурують між собою – «1+1» та «Інтер». Рейтинг цим каналам роблять не культурно-мистецькі програми, хоча вони виходять в ефір, щоправда в нічний або ранковий час. Наприклад, канал «Інтер» часто транслює документальне кіно. Впродовж тижня ми можемо переглянути документальні фільми «Найзагадковіші місця світу» (01:00), «Віцин, якого ми не знали» (23:35), «Міста підземного світу» (01:00), «Генріх Гімлер. Переслідування за примарою» (23:35) тощо. Деякі програми документального кіно канал повторює зранку о 06.10 год, або ж о 15:00 год. На жаль на каналі зовсім зникли дитячі програми, хоча у 2008 році «Інтер» транслював дитячу програму «Уроки тітоньки Сови».

Канал «1+1» спеціалізується на розважальних програмах та серіалах. В цьому телепросторі глядач має змогу переглянути такі програми як: «Документ» (02:30), деколи документальне кіно (22:15). Зате про дітей на каналі не забувають, транслюють мультфільми (07:10; 10:15; 11:00), а на вихідних можна подивитися дитяче кіно (17:00, «Золотий ключик»). Креативною на «1+1» є реклама каналу, яка містить соціальний підтекст: «Ти не один. 1+1».

Наступними за рейтингами виступають канали ІSTV, Новий канал, СТБ. Залежно від набору програм їх рейтинг міняється, то СТБ лідирує, то Новий. На ІSTV про культурно-мистецьке життя можна почути і побачити лише в новинах, пізнавальних чи освітніх, а також дитячих програм наразі немає. «Новий канал» свій телепростір організував краще. Впродовж тижня можна переглянути «Студія «Зона ночі». Культура» (03:35), «Репресійна культура» (03:45), «Невідома Україна» (04:35). Діти упродовж тижня можуть переглядати мультфільми. Спеціалізовані дитячі програми чи дитяче кіно відсутні.

СТБ – один із популярних каналів, який має рейтингові пізнавальні програми: «Битва екстрасенсів. Російська версія», «Паралельний світ», «Незбагненно, але факт», «Слідство вели...». Насичений телепростір каналу і документальним кіно: «Документальний детектив...» (06:20; 06:50), Документальний цикл «В пошуках істини...», «Моя правда» (19:10). Дитячих програмна жаль канал немає.

Наступними за рейтингом популярності йдуть телеканали ТРК «Україна», «НТН», «Перший/Ера», «К1» та «24 канал». Вони також між собою міняються місцями залежно від вдало підібраних програм. Це зазвичай разові програми, зокрема трансляція футбольного матчу, бокс чи «Євробачення». На телеканалі «Україна» в ефір виходить дитяча програма «Срібний апельсин» (06:45), яку транслюють впродовж тижня. «НТН» випускає програму «Історія Українських земель» (06:00), «Агенти впливу» (18:35). «Перший/Ера» транслює підліткову програму «Індиго» (15:30), а також документальні серіали «Африка – зачарований континент» (16:00); у вихідні виходять дві дитячі програми «Доки батьки ще сплять» (09:15) та «Підсумочки» (09:10), Тиждень моди з Д. Шаповаловою (11:45). «К1» транслює документальні фільми «Вхід заборонено» (09:15), «Шукачі» (10:00), програму «Обережно, модерн!» (08:30); у вихідні – документальні фільми «Шукачі» (11:00), «Фантастичні історії» (11:00; 22:00). «24 канал» вирізняється в українському телепросторі, по-перше, специфікою програм – це канал новин, по-друге, власною рекламою «Все включено», по-третє, цікавими соціокультурними проектами. Звичайно, що тут є новини культури, які часто повторюються як, зрештою, й інші новини. Досить цікавим є проект «Люди в історії»; «Цей день в історії». Ці програми дублюють інші канали, зокрема львівське «НТА».

Отже, в українському телепросторі існують культурно-мистецькі програми пізнавального та соціального характеру, є окремі поодинокі дитячі програми. Але серед глядачів їх рейтинг популярності невисокий, тому час їх трансляції – нічний або ранковий. Хоча припускаємо, що можливо саме через незручний ефірний час ці програми і є нерейтинговими, оскільки глядачі не мають можливості їх подивитися.

Розвиток мас-медіа в сучасному світі помітно коригує культурний контекст, у якому функціонують регіональні ЗМІ. Він формується як наслідок проявів низки чинників, серед яких – проблеми, що породжуються зовнішніми культурними впливами.

Насиченість телепростору залежить від політичних, соціальних, економічних чинників, водночас вони впливають не лише на відповідні блоки програм, але відображаються у стратегії та спрямованості культурно-мистецьких програм.

Аналізуючи Львівське регіональне телебачення варто враховувати тематичну багатоманітність культурно-мистецьких програм. Панораму культурно-мистецьких передач складає великий пласт, присвячений народній творчості. Значна увага відводиться професійній музиці з найрізноманітнішими її жанрами – опері, симфонічній, камерній, портретам композиторів і виконавців, визначним подіям музичного життя краю, таким як фестивалі, конкурси, ювілейні святкування тощо.

В культурно-мистецьких програмах постійно висвітлюються події театрального мистецтва, анонсуються і обговорюються прем'єри, знакові гастрольні вистави, відбуваються «театральні вітальні». Деякі постійні тематичні програми присвячені

образотворчому мистецтву, його різним видам і жанрам. Постійно транслюються літературні передачі, що представляють новинки української поезії і прози, а також звертаються до видатних українських і зарубіжних літераторів минулого, в зв'язку з ювілеями або під іншими приводами.

Інший важливий чинник діяльності сучасного телебачення загалом та його культурно-мистецьких програм зокрема, полягає у тому, що у пошуках найцікавіших технічних ефектів, навіть у «серйозних» культурологічних телепередачах нерідко може втрачатися глибший етично-духовний сенс. Окрім того спостерігаємо велику обмеженість музичних програм у ЗМІ, з яких практично зникла серйозна музика [8, с. 6].

Отже, культурно-мистецьке життя в Україні достатньо насичене і подієве, та проблемою залишається створення спеціалізованих телепрограм. Однією з причин відсутності подібних програм вбачаємо у інтенсивному розвитку мережі Інтернет, яка починає наповнюватися різноманітними сайтами культурно-мистецького характеру. Будь-яка акція сьогодні не проходить без її інформаційного дублювання в Інтернеті. Створюються тимчасові сайти на час реалізації соціокультурних акцій. А звідси і відсутність інтересу та незацікавленість з боку самих творчих людей і організаторів у створенні спеціальних телевізійних програм (дорого, відсутність коштів, нерейтинговість). Натомість Інтернет надає доступ до інформації будь-якій аудиторії в будь-який час. Окрім того, доступ кількості людей до мережі з роками невпинно зростає.

Телебаченню притаманний динамізм, тому сьогодні популярні одні програми, завтра – інші, а ще згодом – з'являться нові. Тому надії на кращі зміни, на появу нових культурно-мистецьких програм, або ж повернення до старих добрих, якісних програм, та ще й в кращий час є.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Булавка Є. Країна-мрія! / Є Булавка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.telekritika.ua/culture/2008-12-31/42978>
2. Влад Троицкий. Мне интересно быть ведущим интеллектуальной программы о культуре / В. Троицкий [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.telekritika.ua/lyudi/2010-06-09/53535>.
3. Горбик Р. Семен Горов: «Телепродюсери захоплені грою – «Ти диви, вкладаємо все менше, а дивляться все більше» / Р. Горбик // Телекритика. – 2006. – № 1–2. – С. 24–27.
4. Довженко О. Розкадровка / О. Довженко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.telekritika.ua/spec_tk/telekontinuum/2010-05-01/52829
5. Колесник А. «Мило» керує глядацькими симпатіями / А Колесник [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.telekritika.ua/ratings/2010-05-27/53229>
6. Лигачова Н. Кризис самоидентификации / Н. Лигачова // Телекритика. – 2008. – № 5. – С. 12–16.
7. Мінко Є. Слово редактора / Є Мінко // Телекритика. – 2008. – № 7–8. – С. 1.
8. Скорик А. Я. Музичні програми регіонального телебачення в інформаційному просторі сучасності (на прикладі програм Львівського телебачення) : Дис... канд. наук: 26.00.01 / Скорик Андріана Степанівна. – Л., 2009. – 190 с.
9. ТелеКритика. – №7–8. – лип.–серп. – 2008.

10. Якубенко В. Хто-хто в телевізорі живе? / В. Якубенко // Телекритика. – 2006. – №1–2. – С. 61–63.
11. www.telekritika.ua

*Стаття надійшла до редколегії 15.11.2010
Прийнята до друку 31.01.2011*

CULTURAL AND ARTS TV PROGRAM AS A SOCIOCULTURAL PROJECTS IN MODERN UKRAINIAN TELEVISION

Oksana KULESHNYK (PYSHCHYK)

*Lviv National Academy of Arts,
The chair of Art Management,
38, Kubiiovych Str., Lviv, Ukraine, 79011,
tel.: (38032) 76 14 76,
e-mail: sianika@rambler.ru*

Found out the specific formation of the modern Ukrainian television, analysis of socio-cultural projects in the media space, including cultural and arts TV program and paid to their role in shaping the contemporary socio-cultural space.

Key words: TV space, sociocultural project, cultural and artistic TV program, popularity rating.

КУЛЬТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЕ ТЕЛЕПРОГРАММЫ КАК СОЦИОКУЛЬТУРНЫЙ ПРОЕКТЫ В СОВРЕМЕННОМ УКРАИНСКОМ ТЕЛЕЭФИРЕ

Оксана КУЛЕШНИК (ПИЩИК)

*Львовская национальная академия искусств,
кафедра менеджмента искусства,
ул. Кубийовича, 38, Львов, Украина, 79011,
тел.: (+38032) 76 14 76,
e-mail: sianika@rambler.ru*

Выяснено специфику формирования современного телепространства Украины, проанализированы социокультурные проекты в медиа-пространстве, в частности культурно-художественные телепрограммы и акцентировано на их роли в формировании современного социокультурного пространства.

Ключевые слова: телепространство, социокультурный проект, культурно-художественная программа, рейтинг популярности.